

مقایسه استاندارد حسابداری شماره ۲۸ با آیین نامه ذخایر فنی مؤسسات بیمه

تاثیر مغایرت‌های دو استاندارد بر سود و مالیات عملکرد شرکت‌های بیمه

تفاوت‌های موجود بین استاندارد حسابداری شماره ۲۸ و آیین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه

تفاوت‌های موجود بین استاندارد حسابداری شماره ۲۸ و آیین نامه ذخایر فنی مؤسسات بیمه به شرح زیر است:

● طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۸، شرکت‌های بیمه در رابطه با حوادث طبیعی فاجعه‌آمیز مانند زلزله‌های شدید که خسارات سنگین به بار می‌آورد تعهد فعلی ندارند، بنابراین نمی‌توانند از این بابت ذخیره شناسایی کنند. حوادثی مانند زلزله قابل پیش بینی نیست و انعکاس هزینه از این بابت در دوره‌های زمانی قبل از وقوع خسارت، با مفاهیم نظری گزارشگری مالی سازگار نیست (استانداردهای حسابداری، ۱۳۸۸، ۶۳۶). در حالی که طبق ماده ۱۴ آیین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه، شرکت‌های بیمه موظفند در مقابل تضمین تعهدات خسارات ناشی از حوادث فاجعه‌آمیز، ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی محاسبه کنند (این ذخیره معادل ۳ درصد حق بیمه‌های صادره پس از کسر سهم حق بیمه اتکالی و اگذاری به‌علاوه مانده ذخیره سال قبل است و نباید از ۲۰ درصد میانگین حق بیمه نگهداری بیمه‌های غیرزندگی سه سال گذشته تجاوز کند).

● محاسبه ذخیره برگشت حق بیمه که طبق آیین نامه ۵۸ شورای عالی بیمه الزامی است، در استاندارد حسابداری ۲۸، پیش بینی نشده است. در میان تفاوت‌های فوق، عدم پذیرش ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی توسط کمیته تدوین استانداردهای حسابداری کشور، به عنوان بارزترین وجوه افتراق بین استاندارد حسابداری شماره ۲۸ و آیین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه مطرح بوده به نحوی که از سال ۱۳۸۷ تاکنون همواره به عنوان بند گزارش (عدم رعایت استاندارد) در گزارش‌های حسابرسی شرکت‌های بیمه منعکس شده و با توجه به تأثیر قابل ملاحظه آن بر سود خالص و به تبع آن سود قابل تقسیم و مالیات عملکرد شرکت‌های مزبور، موجب سردرگمی و گاه گمراهی استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی شرکت‌های بیمه شده است.

در مورد ذخیره برگشت حق بیمه، گفتنی است که همواره بخشی از بیمه‌نامه‌های صادره منقضی نشده در یک سال مالی ممکن است در سال مالی بعد برگشت شود، به همین دلیل احتساب ذخیره مذکور مطابق با آیین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه الزامی شده است. مطابق نظر کمیته تدوین استانداردهای حسابداری کشور، با توجه به اینکه برای بیمه‌نامه‌های منقضی نشده تا پایان سال مالی، به طور کامل ذخیره حق بیمه (حق بیمه عاید نشده) محاسبه شده و بخشی از بیمه‌نامه‌هایی که زمان آن منقضی شده نیز مشمول برگشت نیست، بنابراین احتساب ذخیره مذکور ضرورت ندارد. ضمن اینکه حق بیمه‌های برگشتی از محل بیمه‌نامه‌های منقضی نشده سال قبل، در حساب‌های سال جاری شرکت بیمه منعکس می‌شود و این روند هر ساله ادامه دارد (به این معنی که درصدی از بیمه‌نامه‌های صادره منقضی نشده سال مالی قبل، در سال جاری برگشت می‌شود و درصدی از بیمه‌نامه‌های صادره منقضی نشده سال جاری، در سال بعد برگشت می‌شود و این تسلسل همواره ادامه دارد) بنابراین بنا به دلایل اشاره شده فوق، احتساب ذخیره مذکور در استاندارد حسابداری شماره ۲۸ پیش بینی نشده است.

دو دین صنعت بیمه به عنوان یکی از نهادهای مالی از لحاظ ابعاد اقتصادی و اجتماعی دارای اثرات با اهمیتی است. پیامدها و ابعاد فراگیر اقتصادی و اجتماعی عملکرد شرکت‌های بیمه در سطح کلان و خرد ایجاد می‌کند تا اطلاعات مورد نیاز استفاده‌کنندگان از گزارش‌های مالی این شرکت‌ها به ویژه در مورد عملکرد و وضعیت مالی آنها به صورت مربوط. قابل اتکاء و قابل مقایسه فراهم شود. چنین اطلاعاتی باید با رعایت استانداردهای حسابداری هر کشور تهیه و ارائه شود (بولو ۱۳۸۵).

در حال حاضر فعالیت‌های بیمه عمومی کشور در دامنه کاربرد استاندارد حسابداری شماره ۲۸ قرار دارد. اما استاندارد مزبور در برخی موارد با آیین نامه ذخایر فنی مؤسسات بیمه (آیین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه) مغایرت دارد. این مغایرت، شرایطی را در فضای اقتصادی و گزارشگری مالی شرکت‌های بیمه به وجود آورده که سرمایه‌گذاران، بیمه‌گران، بیمه‌گذاران، تحلیل‌گران مالی، نهادهای ناظر و حسابرسان مستقل را با چالش مواجه کرده است. با توجه به اهمیت موضوع و اینکه تاکنون تحقیقاتی به صورت اخص در این زمینه به عمل نیامده و هیچیک از طرفین (شورای عالی بیمه و سازمان حسابرسی) از موضع خود عقب‌نشینی نکرده‌اند. نتایج این تحقیق می‌تواند گره‌گشای این مساله باشد.

در این مقاله به موارد زیر پرداخته می‌شود:

الف) مقایسه استاندارد حسابداری شماره ۲۸ (فعالیت‌های بیمه عمومی) با آیین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه در مورد نحوه شناسایی و گزارشگری ذخایر فنی بیمه‌های غیرزندگی و بررسی مغایرت بین آنها.

ب) بررسی تاثیر مغایرت موجود بر سود خالص، سود قابل تقسیم، مالیات عملکرد و نحوه گزارشگری مالی شرکت‌های بیمه و در نهایت معنی دار بودن آن بر تصمیمات اقتصادی استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی (سرمایه‌گذاران فعلی و بالقوه، مدیریت واحد اقتصادی، تحلیل‌گران مالی، دولت و ...).

ج) ارائه پیشنهادی سازنده به منظور بهبود وضع گزارشگری مالی موجود و شفافیت صورت‌های مالی شرکت‌های بیمه.

رویا دارابی

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران جنوب

مجید اله وردی

حسابدار رسمی و کارشناس رسمی دادگستری

خالص طبق آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه، تفاوت معنی داری دارد.
فرضیه ۱-۱: سود قابل تقسیم شرکت های بیمه طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۸ با سود قابل تقسیم طبق آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه، تفاوت معنی داری دارد.

فرضیه ۲-۲: مالیات عملکرد شرکت های بیمه طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۸ با مالیات عملکرد طبق آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه، تفاوت معنی داری دارد.

فرضیه اصلی ۲:

سود خالص شرکت های بیمه طبق روش پیشنهادی محقق (محاسبه و گزارشگری ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی به عنوان اندوخته احتیاطی غیر قابل تقسیم در بخش حقوق صاحبان سهام با در نظر گرفتن معافیت مالیاتی برای آن) با سود خالص طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۸ و آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه تفاوت معنی داری دارد.

فرضیه ۱-۲: سود قابل تقسیم شرکت های بیمه طبق روش پیشنهادی محقق (محاسبه و گزارشگری ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی به عنوان اندوخته احتیاطی غیر قابل تقسیم در بخش حقوق صاحبان سهام با در نظر گرفتن معافیت مالیاتی برای آن) با سود قابل تقسیم طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۸ و آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه تفاوت معنی داری دارد.

فرضیه ۲-۲: مالیات عملکرد شرکت های بیمه طبق روش پیشنهادی محقق (محاسبه و گزارشگری ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی به عنوان اندوخته احتیاطی غیر قابل تقسیم در بخش حقوق صاحبان سهام با در نظر گرفتن معافیت مالیاتی برای آن) با مالیات عملکرد طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۸ و آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه تفاوت معنی داری دارد.

آزمون فرضیات

برای آزمون فرضیات از روش مقایسه میانگین داده ها، استفاده شده است. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل داده ها به شرح نگاره شماره ۲ است. خلاصه نتایج حاصل از آزمون فرضیات تحقیق به شرح نگاره شماره ۳ است: همان گونه که در نگاره شماره ۳ ملاحظه می شود، آماره آزمون در تمامی فرضیات در ناحیه رد فرض صفر (HO) قرار گرفته است، بنابراین وجود تفاوت معنی دار بین آئین نامه ۵۸ شورای عالی بیمه، استاندارد حسابداری شماره ۲۸ و روش پیشنهادی در تمامی شاخص ها، اثبات شده است.

بحث و نتیجه گیری

نتایج حاصل از آزمون فرضیات تحقیق نشان می دهد که مغایرت بین استاندارد حسابداری شماره ۲۸ (فعالیت های بیمه عمومی) با آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه در مورد ذخایر فنی مؤسسات بیمه (احتساب ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی و ذخیره برگشت حق بیمه) و عدم به کارگیری استاندارد حسابداری شماره ۲۸ توسط شرکت های بیمه در این خصوص، موجب کاهش قابل ملاحظه سود خالص، سود قابل تقسیم و مالیات عملکرد شرکت های

بررسی دلایل عدم پذیرش استاندارد حسابداری شماره ۲۸ توسط شورای عالی بیمه

همانگونه که در قسمت ۲ بالا اشاره شد، محاسبه ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی و ذخیره برگشت حق بیمه، به موجب آئین نامه شماره ۵۸ شورای عالی بیمه بدون توجه به استانداردهای حسابداری برای شرکت های بیمه الزامی شده است. هر چند که اصلی ترین دلایل عدم پذیرش استاندارد حسابداری شماره ۲۸ توسط شورای عالی بیمه در خصوص موارد فوق، جلوگیری از کاهش حجم ذخایر فنی شرکت های بیمه در مقابل حوادث احتمالی بزرگ در آینده عنوان شده، اما به دلیل عدم پذیرش پیشنهاد احتساب اندوخته بجای ذخیره که می تواند جایگزین مناسبی برای ذخیره و سپر حفاظی بزرگی در مقابل خسارات ناشی از حوادث طبیعی باشد، جای تامل است.

به نظر می رسد جذاب ترین دلیل عدم پذیرش اندوخته به جای ذخیره توسط شورای عالی بیمه، موضوع مالیات باشد. در صورتی که بخشی از منافع شرکت های بیمه صرف ذخایر شود که با تعریف بدهی در استانداردهای حسابداری منافات داشته باشد، مالیات کمتری پرداخت می شود. البته در صورتی که احتساب اندوخته غیر قابل تقسیم به جای ذخیره، همانند وضعیت فعلی که هزینه مرتبط با ذخیره فنی تکمیلی مورد پذیرش مسئولان مالیاتی قرار گرفته، با معافیت مالیاتی همراه باشد، به نظر می رسد مورد قبول شورای عالی بیمه قرار گیرد، چرا که هیچ گونه آثار مالیاتی برای شرکت های بیمه به همراه نخواهد داشت.

مطالعه تطبیقی استاندارد حسابداری فعالیت های بیمه عمومی کشورهای مختلف

نتایج مطالعه تطبیقی استاندارد حسابداری فعالیت های بیمه عمومی در ۵ کشور آمریکا، استرالیا، انگلستان، مالزی و هنگ کنگ و نیز هیات استانداردهای بین المللی حسابداری در مورد شناسایی ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی و ذخیره برگشت حق بیمه به شرح نگاره شماره ۱ است.

همان گونه که در نگاره شماره ۱ ملاحظه می شود، هیچ یک از کشورهای مورد مطالعه، شناسایی ذخیره برای خطرات فاجعه آمیز را به دلیل نبود تعهد فعلی برای اینگونه حوادث احتمالی نپذیرفته اند و تنها کشور هنگ کنگ در این میان استثنا است. این کشور با این توجیه که خسارات فاجعه آمیز منحصر به فرد، به صورت یکنواخت به وقوع نمی پیوندد و این موضوع موجب ایجاد نوسان از سالی به سال دیگر در نتایج بیمه های عمومی که توسط بیمه گزارش خواهد شد، می شود، تخصیص سود به اندوخته خسارات فاجعه آمیز و برابر سازی خسارات را به عنوان بخشی از حاشیه ایفای تعهدات برای جبران اینگونه نوسانات، الزامی کرده است. هم چنین در استاندارد حسابداری هیچ یک از کشورهای مورد مطالعه، شناسایی ذخیره برگشت حق بیمه، به دلیل وجود ذخیره حق بیمه (حق بیمه عاید نشده) به میزان کافی برای بیمه نامه های منقضی نشده، تجویز نشده است، بنابراین الزام شناسایی ذخیره برگشت حق بیمه مطابق با آئین نامه ۵۸ شورای عالی بیمه، صحیح به نظر نمی رسد.

فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی ۱:

سود خالص شرکت های بیمه طبق استاندارد حسابداری شماره ۲۸ با سود

نگاره ۱ - مطالعه تطبیقی استاندارد حسابداری فعالیت های بیمه عمومی			
نام کشور	ذخیره فنی تکمیلی و خطرات طبیعی	ذخیره برگشت حق بیمه	اندوخته فنی تکمیلی به جای ذخیره
آمریکا	تجویز نشده	تجویز نشده	تجویز نشده
استرالیا	تجویز نشده	تجویز نشده	تجویز نشده
انگلستان	تجویز نشده	تجویز نشده	تجویز نشده
مالزی	تجویز نشده	تجویز نشده	تجویز نشده
هنگ کنگ	تجویز نشده	تجویز نشده	تجویز شده
استانداردهای بین المللی	اکثریت اعضا؛ کمیته راهبردی تجویز نکرده اند	تجویز نشده	تجویز نشده

قابل ملاحظه سود خالص، سود قابل تخصیص و مالیات عملکرد شرکت‌های بیمه شده است.

پیشنهادها در راستای فرضیات پژوهش

الف) استفاده از نظر پیشنهادی محقق (شناسایی اندوخته به جای ذخیره) علاوه بر اینکه نظر شورای عالی بیمه را مورد وجود پوشش کافی جهت خسارت ناشی از حوادث فاجعه آمیز تامین می‌کند، با استانداردهای حسابداری نیز مغایر نیست.

ب) با توجه به اینکه ذخیره برگشت حق بیمه، هیچگونه پایه منطقی و استانداردی ندارد، لازم است توسط شورای عالی بیمه مورد بازنگری قرار گیرد.

ج) رفع اختلاف بین شورای عالی بیمه و هیات تدوین استانداردهای حسابداری در مورد ذخایر فنی مؤسسات بیمه، موجب افزایش قابلیت اتکاء و شفافیت صورت‌های مالی و رفع چالش‌های ایجاد شده برای استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی می‌شود.

د) اهتمام بیشتر نهادهای ناظر از جمله حساب‌رسان مستقل، بیمه مرکزی ایران و سازمان بورس و اوراق بهادار بر صحت گزارشات مالی شرکت‌های بیمه.

و) تجدید نظر در استاندارد حسابداری فعالیت‌های بیمه عمومی (به ویژه مورد نحوه گزارشگری مالی) باتوجه به نیازهای اطلاعاتی داخل کشور و پیشرفت‌های جدید در صنعت بیمه.

ه) تصویب آیین‌نامه‌های شورای عالی بیمه با در نظر گرفتن استانداردهای حسابداری کشور و قوانین و مقررات مربوط.

بیمه شده است (نگاره ۲). بنابراین در صورت به‌کارگیری روش پیشنهادی محقق (احتساب اندوخته فنی تکمیلی و خطرات طبیعی در بخش حقوق صاحبان سهام به جای ذخیره با در نظر گرفتن معافیت مالیاتی برای آن) که حاصل مطالعه تطبیقی بین استانداردهای حسابداری کشورهای صاحب‌نام در صنعت بیمه است (کشورهای استرالیا، آمریکا، انگلستان، مالزی، هنگ‌کنگ و نظرات پیشنهادی کمیته راهبردی استانداردهای بین‌المللی) علاوه بر آنکه نظر شورای عالی بیمه در مورد احتساب چنین ذخیره‌ای برای حوادث طبیعی پیش‌بینی نشده تامین می‌شود، بلکه نظر هیات تدوین استانداردهای حسابداری مبنی بر اینکه چنین ذخیره‌ای با تعریف بدهی در مبانی نظری گزارشگری مغایرت دارد (به دلیل نبود تعهد فعلی برای انتقال منافع اقتصادی) نیز تامین شده و این ذخیره از محل سود قابل تخصیص (همانند اندوخته‌های احتیاطی) تامین می‌شود.

در مورد ذخیره برگشت حق بیمه نیز به دلیل اینکه همواره بخشی از بیمه‌نامه‌های صادره در یک سال مالی (به ویژه در اواخر سال) ممکن است در سال مالی بعد برگشت شود، احتساب آن مطابق آیین‌نامه ۵۸ شورای عالی بیمه الزامی شده است. اما طبق نظر کمیته تدوین استانداردهای حسابداری کشور، به دلیل اینکه برای بیمه‌نامه‌های منتقضی نشده تا پایان سال مالی به طور کامل ذخیره حق بیمه (حق بیمه عاید نشده) محاسبه شده و بخشی از بیمه‌نامه‌هایی که زمان آن منتقضی شده نیز مشمول برگشت نیست، احتساب ذخیره مذکور که در استانداردهای حسابداری هیچیک از کشورهای صاحب‌نام در صنعت بیمه پیش بینی نشده (نگاره ۱)، به طور کامل ضرورت نداشته و شناسایی آن موجب کاهش

شاخص	تعداد	میانگین	میان	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
سود خالص آئین‌نامه ۵۸	۱۲	۳۷۳۱۵۱	۱۳۴۹۹۵	۶۴۹۱۶۲	۰/۹۵۲	۱/۲۷۴
سود خالص استاندارد ۲۸	۱۲	۴۹۶۷۲۶	۲۲۶۵۱۱	۷۵۹۰۷۵	۰/۷۴۸	۱/۰۹۳
سود خالص روش پیشنهادی	۱۲	۵۳۰۸۲۱	۲۴۸۹۵۲	۷۹۲۴۱۷	۰/۶۷۱	۰/۶۰۳
سود قابل تقسیم آئین‌نامه ۵۸	۱۲	۲۲۸۳۲۲	۷۵۴۷۸	۵۵۷۶۴۶	۰/۴۸۷	۰/۶۹۳
سود قابل تقسیم استاندارد ۲۸	۱۲	۱۰۳۴۷۸۱	۵۲۰۴۳۷	۱۳۲۵۸۵۷	۱/۰۷۹	۰/۷۵۲
سود قابل تقسیم روش پیشنهادی	۱۲	۴۹۵۷۸۴	۳۱۵۵۳۸	۷۴۷۰۳۱	۰/۵۲۴	۱/۵۰۳
مالیات عملکرد آئین‌نامه ۵۸	۱۲	۴۶۴۵	۰	۸۴۱۵	۱/۰۷۸	۱/۸۶۱
مالیات عملکرد استاندارد ۲۸	۱۲	۴۵۲۲۶	۳۰۰۱۹	۵۰۸۴۲	۱/۰۸۲	۰/۲۳۴
مالیات عملکرد روش پیشنهادی	۱۲	۱۱۱۳۱	۴۶۴۲	۱۲۸۵۸	۰/۸۷۳	-۱/۲۱۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر

فرضیات (فرض مقابل صفر)	شاخص	فاصله اطمینان	تعداد نمونه	درجه آزادی	آماره آزمون	ناحیه رد فرض صفر
وجود تفاوت معنی‌دار بین آئین‌نامه ۵۸ و استاندارد ۲۸	سود خالص	۰/۹۵	۱۲	۱۱	-۲/۷۹	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین آئین‌نامه ۵۸ و استاندارد ۲۸	سود قابل تقسیم	۰/۹۵	۱۲	۱۱	-۲/۸۴	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین آئین‌نامه ۵۸ و استاندارد ۲۸	مالیات عملکرد	۰/۹۵	۱۲	۱۱	-۲/۷۴	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین روش پیشنهادی و آئین‌نامه ۵۸	سود خالص	۰/۹۵	۱۲	۱۱	-۲/۷۰	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین روش پیشنهادی و استاندارد ۲۸	سود خالص	۰/۹۵	۱۲	۱۱	-۲/۳۹	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین روش پیشنهادی و آئین‌نامه ۵۸	سود قابل تقسیم	۰/۹۵	۱۲	۱۱	-۳/۳۱	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین روش پیشنهادی و استاندارد ۲۸	سود قابل تقسیم	۰/۹۵	۱۲	۱۱	۲/۵۳	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین روش پیشنهادی و آئین‌نامه ۵۸	مالیات عملکرد	۰/۹۵	۱۲	۱۱	-۲/۴۸	۲/۲۰ < -۲/۲۰
وجود تفاوت معنی‌دار بین روش پیشنهادی و استاندارد ۲۸	مالیات عملکرد	۰/۹۵	۱۲	۱۱	۲/۳۹	۲/۲۰ < -۲/۲۰

منبع: یافته‌های پژوهشگر